

Agata Piasecka

Wyobrażenia związane z pojęciem "голова" w świetle rosyjskich frazeologizmów

Acta Universitatis Lodziensis. Folia Linguistica Rossica 6, 133-140

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej **bazhum.muzhp.pl**, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Agata Piasecka*

**WYOBRAŻENIA ZWIĄZANE Z POJĘCIEM ГОЛОВА
W ŚWIETLE ROSYJSKICH FRAZEOLOGIZMÓW**

Głowa stanowi integralną, niezbędną część ludzkiego ciała. Jej obecność w dosłownym sensie jest konieczna dla funkcjonowania człowieka w ogóle. Dlatego w kilku frazeologizmach *голова* ma znaczenie ‘życie’. Metaforyczny gest pozbicia się bądź pozbawienia kogoś głowy w świetle danych językowych zawsze pociąga za sobą negatywne skutki. Frazeologizmy grupy objętej metaforą *POZBYCIE SIĘ ГЛОВЫ* TO ŽLE łączą w sobie znaczenia rozwijane niekiedy również w innych jednostkach (głowa wiązana jest z logicznym myśleniem, uczuciem spokoju i wewnętrznej harmonii, zdroworozsądkową postawą życiową, zdolnością do poświęceń, odpowiedzialnością za swoje lub czyjeś czyny): terять [poterować] głowę ‘1. приходить в состояние смятения, растерянности, оказавшись в тяжелом положении; 2. зазнаваться, много мнить о себе из-за успехов, славы и т.п.; 3. безрассудно влюбиться’; отвечать – ответить [ручаться – поручиться] głową *за кого, за что* ‘брать на себя полную ответственность; быть готовым поплатиться жизнью’, поплатиться głową ‘погибнуть, делая что-либо опасное’, заплатить głową *за что* ‘погибнуть из-за чего-либо, поплатиться жизнью’, снимать – снять [сорвать] głowę *с кого, кому* ‘1. расправляться с кем-либо, убивать кого-либо; 2. строго наказывать кого-либо за что-либо; 3. ставить кого-либо в трудное, безвыходное положение’, свернуть <себе> głowę ‘искалечиться, погибнуть’, свернуть głowę *кому* ‘убить, уничтожить кого-либо’; не сносить головы *кому* ‘несдобровать; не миновать наказания, расправы’, klaść [положить] głowę ‘погибать, умирать; жертвовать собой’, давать [дать] głowę na otsečenie ‘с полной убежденностью ручаться за что-либо’, głowę stawić [postawić] <в заклад> ‘не бояться поплатиться жизнью за что-либо; брать на себя полную ответственность’.

Podkreślenie szczególnej roli głowy, jako elementu wskazującego na kompletność wszystkich elementów ludzkiego ciała, ma miejsce we frazeolo-

* Uniwersytet Łódzki.

gizmach: с [от] головы до пят <пяточок, ног> ‘1. полностью, целиком; 2. во всех проявлениях’, с ног до головы ‘целиком, полностью’, выдавать [выдать] с головой *кого* ‘делать явным, обнаруживать причастность, касательство кого-либо к чему-либо’, выдавать [выдать] себя с головой ‘обнаружить свою причастность, касательство к чему-либо своими поступками, словами и т.п.’, окунаться – окунуться [погружаться – погрузиться, уходить – уйти] с головой *во что* ‘полностью, безраздельно отдаваться какому-либо делу, занятию, образу жизни и т.п.’. Komponent с головой w wymienionych jednostkach wzmacnia znaczenia wyrażane przez elementy czasownikowe i akcentuje wyjątkową rolę głowy w ludzkim ciele. To właśnie ona decyduje o rozmachu podejmowanych przez człowieka działań.

Nasz system konceptualny uprzedmiatawia głowę i opisuje ją jako pojemnik. Pojemnik ten odpowiada za intelektualną i wolicjonalną stronę życia osoby. W dosłownym znaczeniu głowa stanowi część ciała, mieszczącą w sobie mózg i narządy zmysłów, odpowiadające za właściwe funkcjonowanie ludzkiego organizmu. Z kolei potoczna definicja mózgu określa go jako organ związany z myśleniem, rozumowaniem, wnioskowaniem, pamięcią. Mózg pełni rolę przyrządu generującego myśli, wnioski, idee (imieć mозги в голове ‘об умном, сообразительном человеке’). Dane językowe pokazują, iż produkty działania mózgu (myśli, wnioski, wspomnienia itd.) umieszczone bywają właśnie w głowie (сидеть [засесть] гвоздем в голове ‘неотвязно, неотступно, постоянно преследовать, о мысли, идеи и т.п., вертиться в голове ‘1. о тщетном усилии вспомнить что-либо хорошо известное, знакомое, но забытое в данный момент; 2. постоянно, неотступно возникает в сознании’, взбрело в голову *кому* ‘внезапно подумалось, возникла мысль’, ударило в голову *кому* ‘внезапно появилось, возникло в сознании кого-либо, осенила мысль, идея’). Stanowią więc kolejny, obok mózgu, składnik głowy-pojemnika. Zatrudniają głowę, um jak i myśl często bywają wariantami leksykalnymi tych samych frazeologizmów. Fakt ten wskazuje, iż w świadomości użytkowników języka pojęcia te są niekiedy tożsame (wchodzić [войти] в голову [в ум, в мысль] ‘1. возникать, появляться в сознании кого-либо’, przyходить [прийти] в голову [в ум, на ум, на мысль] ‘1. возникать, появляться в созnании кого-либо; 2. думаться, представляться, доходить до созnания кого-либо; 3. хотеть, желать, намереваться и т.п.’, dержać w głowie [в уме, w myślach], perебierać [перебрать] w głowie [w уме, w myślach] ‘постоянно помнить, думать о ком-либо или чем-либо’). W konceptualnym systemie człowieka, głowa – pojemnik traktowana jest jako siedlisko rozumu, myśli, wspomnień. Teza ta znajduje potwierdzenie w świetle danych językowych: wbijać – wbić [вколачивать – вколотить] w głowę *кому* ‘1. частым повторением заставлять усвоить, запомнить что-либо; 2. внушать что-либо, убеждатъ в чем-либо’; wbijać – wbić [забивать – забить, забирать – забрать] себе w głowę ‘укрепляться в каком-либо мнении, убежdении,

намерении, упрямо держаться его'; вертиться в голове 'никак не вспоминается, о тщетном усилии вспомнить что-либо хорошо известное, знакомое, но забытое в данный момент; 2. постоянно, неотступно возникает в сознании'; набивать – набить голову *чем* 'перегружать память множеством малозначащих или ненужных, бесполезных сведений'; вдалбливать [вдолбить] в голову *кому* 'стараться повторениями или разъяснениями довести что-либо до сознания кого-либо'; лезть [полезть] в голову 'неотвязно, настойчиво возникать, присутствовать в сознании', забивать [забить] голову *чем* '1. перегружать сознание, память множеством мыслей, сведений, знаний и т.п.; 2. обременять себе заботами, думами', взбредать [взбрести, ударять – ударить, стукнуть] в голову *кому* 'внезапно появляться, возникать, о мысли, идее и т.п.', выбивать [выбить] из головы 'избавляться от чего-либо навязчивого, о мысли, впечатлении, образе и т.п.', не выходит [не идет, нейдет] из головы 'постоянно присутствует в сознании, мыслях; не забывается', не идет [пойдет] в голову '1. нет желания или возможности делать что-либо, кому-либо не до того, чтобы заниматься чем-либо; 2. не усваивается, не запоминается, не воспринимается что-либо', выбрасывать [выбросить, выкидывать – выкинуть] из головы *кого* 'стараться забыть, оставлять мысль о ком-либо или чем-либо', вылетать [вылететь, высакивать – выско치ть, улетучиваться – улетучиться] из головы 'совершенно, совсем забыться', из головы вон <выскочило> 'совсем забылось', не идет из головы у *кого* 'о ком-либо или чем-либо постоянно присутствующем в чьих-либо мыслях'. Z wymienionej grupy frazeologizmów można wyprowadzić kilka schematów metaforecznych, a mianowicie: zapamiętywanie to wbijanie do głowy [czegoś] (забить/вбить/вдолбить/вколотить в голову), zapominanie to opuszczanie głowy (wychodzenie (не выходит из головы), wyskakiwanie (выскочить из головы), wylatyswanie (вылететь из головы), wyparowywanie (улетучиться из головы), zapominanie to opróżnianie głowy (выкидывать/выбрасывать из головы). Czasowniki wbijać, zabijać, wdałbliwać mogą sugerować, że zapamiętywanie jest niekiedy niełatwą i niektórym osobom przychodzi z trudem. Jak podaje „Словарь русской фразеологии. Историко-этимологический справочник”, wyrażenie wbijać w głowę „связано с представлением о том, что поверхность головы тупого человека чрезвычайно тверда, через нее трудно пробиться разумным мыслям” (Бирих 1998: 121). Twardość w odniesieniu do głowy zawsze wiązana jest z głupotą i oceniana negatywnie. Potwierdza to etymologia jeszcze dwóch innych wyrażeń: дубовая голова 'о крайне тупом, несообразительном, глупом и невежественном человеке' i садовая голова '1. о глуповатом или забывчивом человеке; 2. о простаке'. „В обороте дубовая голова отразилась отрицательная переносная семантика, связанная с дубом, – его твердость. Образная основа выражения понятия: достаточно представить себе, что человека вместо головы – дубовый чурбан, на

котором тешут колья (ср. *хоть кол на голове теши* ‘об упрямом, ничего не понимающем человеке’)” (Бирих 1998: 119). „Прилагательное *садовая* в выражении *садовая голова* значит „огородная”: в народной речи слово *сад* означает „огород, участок земли для выращивания овощей”. Растущие в огороде овощи: картофель, лук, капуста и т.п. – в просторечии часто именуются головой или головкой. [...] Сравнение же с кочаном капусты, твердым и зеленым, вносит в слово *голова* отрицательную оценочность” (Бирих 1998: 119).

Jeśli w głowie znajdą się rzeczy niepożądane, wówczas człowiek przestaje funkcjonować w prawidłowy sposób, niewłaściwie reaguje na otaczającą go rzeczywistość. Rzeczy te jakby zakłócają prawidłowe działania mózgu, a co za tym idzie i samego człowieka: бросаться [броситься] в голову *кому* ‘1. действовать на кого-либо, раздражая, возбуждая и т.п., о чем-либо; 2. оказывать опьяняющее действие, о водке, вине и т.п.’; кидаться [кинуться, ударить, ударять] в голову *кому* ‘оказывать опьяняющее действие, о водке, вине и т.п.’, дурь в голову ударила *кому* ‘кто-либо стал совершать глупые поступки, начал вести себя глупо’, засточертелo в голове ‘сильно зашумело в голове от выпитого вина или водки’, ветер в голове <бродит, свистит, гуляет, ходит> у *кого* ‘о легкомысленном, ветреном, несеръезном человеке’, каша в голове <гуляет> у *кого* ‘кто-либо не умеет ясно мыслить’, солома в голове у *кого* ‘кто-либо предельно глуп, туп, бестолков’, с ветерком в голове ‘несерьезный, легкомысленный человек’, со сквозняком в голове *кто* ‘о крайне легкомыслennом, несеръезном человеке’, солома в голове у *кого*, голова соломой набита у *кого* ‘кто-либо глуп, бестолков, несообразителен’, туман в голове у *кого* ‘тяжесть у кого-либо от усталости, незддоровья или неясность в вещах, несвязанность каких-либо событий’, выбивать [выбить, вышибать – вышибить, выколачивать – выколотить] дурь из головы *чьей* ‘наказаниями, побоями заставлять кого-либо образумиться’. Niekiedy, z kolei, na odwrót – z powodu braku pewnych rzeczy w głowie osoba zachowuje się w nieodpowiedni sposób: винтиков [винтика, заклепок, заклепки, клепок, клепки] не хватает в голове у *кого* ‘о недоразвитом, глуповатом человеке’, без царя в голове ‘очень глуп, недалек’. To, co znajduje się w głowie, decyduje o zdolności do logicznego myślenia, postępowania zgodnie z określonymi normami moralnymi czy społeczno-kulturowymi (уложить в голове ‘понять, осознать, постигнуть, представить что-либо’). Jeśli jest to coś spoza granic wyznaczających normalność, człowiek postępuje w niewłaściwy sposób, odczuwa dyskomfort (не укладывается в голове ‘воспринимается, расценивается как то, с чем нельзя примирzyćся, что нельзя принять, осмыслить, постигнуть, осознать и т.п.’). Oznacza to więc, iż niekiedy dzierające się wydarzenia osoba postrzega jako wykraczające poza granice normalności. Granice tej normalności symbolizuje głowa. Jeśli w głowie zgromadzi się nadmiar pewnych, niepożądanych rzeczy, wówczas

może ona podlegać procesom uniemożliwiającym zajmowanie przez osobę zdroworozsądkowej, trzeźwej postawy życiowej. W językowym obrazie świata sytuacja taka jest konceptualizowana jako niemożność utrzymania głowy w naturalnej pozycji, a co za tym idzie, zachwianie pewnego ustalonego porządku, harmonii: głowa wskrągnęła się u kogo, chętnie ‘którego’ потеряла способność trzeźwo ocenować siebie, swoje możliwości; głowa kręci się [zakrągnęła się] chętnie ‘1. który’ испытывает головокружение (ot ustałej, переутомленности и т.п.); 2. który’ теряет способność jasno wyobrażać się z mnóstwa spraw, zająć, przeżyć и т.п.; głowa idzie [chodzi, пошла] pookolicy u kogo, chętnie ‘1. który’ испытывает головокружenie (ot ustałej, переутомленности и т.п.); 2. który’ теряет способność jasno wyobrażać się z mnóstwa spraw, zająć, przeżyć и т.п.; kręcić [zakrągnąć, wskrągnąć] głowę, kręcić [zakrągnąć] głowę ‘1. aby’ лишать możliwości jasno myśleć, zdravo rozumieć, trzeźwo ocenować otaczającego; 2. zakochać się w sobie, uciec’’.

Kiedy porządek i harmonia zostają naruszone, a człowiek ocenia zachodzące wokół niego wydarzenia negatywnie, może wykonać symboliczny gest chwycenia się za głowę. Jest on manifestacją nieakceptowania dotyczących się spraw (chwycieć [chwycić, chwycić] za głowę ‘przychodzić w użas, w desperację, krytycznie i niespodziewanie zdziwiony, zaskoczony w czymś’).

Niemogość pomieszczenia wszystkiego w głowie może powodować odkształcenia organu (głowa puchnąła (rozpuchnięta) u kogo ‘którego’ utracił możliwość wyobrażania się z mnóstwa spraw, zająć, przeżyć и т.п.). Pewne zmiany obejmujące głowę mogą zachodzić także pod wpływem natłoku myśli pojawiących się w niej (łamać [łamać] głowę ‘wzmocnić myślą, starać się zrozumieć, rozwiązać, coś, co jest trudne’, <żart> ‘czarny diabeł głowę złamie, ‘niezwykle trudno rozwiązać, gdziekolwiek lub w czymkolwiek, niezwykle trudno zrozumieć’).

Jak pokazują dane językowe, głowa może być także poddawana pewnym czynnościami zakłócającymi wcześniejszą harmonię, stary porządek, a więc wprowadzającymi chaos. Działania te wartościowane są zawsze negatywnie (durzyć [zadurzyć] głowę komu ‘1. wprowadzać w błąd, kogoś; 2. opiekować się, zatrzymywać, smucić’, mordować [zabijać] głowę komu ‘1. namierennie wprowadzać w błąd, kogoś; 2. nadużywać kogoś głupotami, przystępować kogoś z pustymi głupotami’, mylić [mylić, nawiązać], wzmacniać, mylić [mylić] głowę komu ‘rzucić, silnie bronić, rozwieść się za kogoś’, myć [wymyć] głowę komu ‘silnie, gwałtownie, gwałtownie bronić kogoś’, jak obuchem po głowę uderzać [uderzyć, uderzyć] ‘nagle, bez ostrzeżenia porażać, oślepiać jakimś сообщением, действием, факtem и т.п.’, złamać [złamać] głowę komu ‘zrobić głowę złamanej, złamać głowę (za coś, co jest trudne), złamać głowę (wypadku)’, złamać głowę komu ‘zrobić głowę złamanej, złamać głowę (za coś, co jest trudne), złamać głowę (wypadku)’). Dwa ostatnie

przykłady ilustrują także, iż głowa utożsamiana jest z życiem, stanem fizycznym człowieka.

Naturalną i najwygodniejszą dla człowieka pozycją jest pozycja wyprostowana. Głowa zajmuje wówczas właściwe sobie miejsce. W języku taki stan rzeczy przekłada się na możliwość rodzenia się w niej logicznych myśli, jasnego formułowania wniosków, przemyślanego działania: głowa na plecach *у кого*, głowa na miejscu *у кого* ‘któregoś sam dostatecznie umen, сообразителен’, z głową ‘1. *кто* умный, толковый человек; 2. *как* обдуманно, не торопясь (делать что-либо)’, bez głowy ‘1. *кто* не умный, несообразительный, глупый; 2. *как* не обдумав, безрассудно (делать что-либо)’. Odwrócenie naturalnej harmonii opisywane bywa jako naruszenie pewnego porządku, nierespektowanie ustalonych zasad (ставить [postawić] с ног на голову *что* ‘придавать противopoleżne znaczenie чему-либо принятому, izwrażać, iscąkać’,ходить на голове ‘бурно шалить, проказничать, делать, что хочется’). Głowa stanowi punkt odniesienia zarówno dla fizycznych, jak i psychicznych cech osoby. Wyraża się to w znaczeniach frazeologizmu na głowę выше ‘1. o rосте человека, который выше другого; 2. о превосходстве кого-либо над кем-либо в умственном развитии, в знании, умении и т.п.’

Poruszanie, unoszenie czy opuszczanie głowy mają często znaczenie symboliczne. Chodzenie z podniesioną wysoko głową odbierane jest jako wyraz wyniosłości wobec innych, poczucia własnej wartości, ale też wyraz aktywności życiowej, wiary we własne siły i możliwości: zadziarpać głowę ‘держать себя высокомерно, проявляя пренебрежение к другим, зазнаваться’, wysoko dержать [носить] głowę ‘обладать чувством собственного достоинства’, подniemacь [поднять, подымать] głowę ‘начинать действовать, проявлять себя активно, обретая уверенность в себе, в своих силах’. Opuszczanie głowy może oznaczać smutek (вешать [повесить] głowę ‘приходить в уныние, в отчаяние; тосковать, грустить’). Pochylając głowę przed kimś sytuujemy siebie na poziomie niższym, a przez to jakby mniej ważnym w porównaniu do kogoś. Gest taki może wyrażać uznanie, ale także uległość, podporządkowanie się innej osobie: sgiwać [согнуть, гнуть] głowę *перед кем* ‘угождать, льстить кому-либо, заискрывать перед кем-либо’, skłonzyć [склонить] głowę *перед кем, перед чем* ‘1. почтительно относясь к противniku, признawać себя побежденным; 2. относиться с почтением к кому-либо, преклоняться перед кем-либо или чем-либо’, клonить głowę *перед кем* ‘раболепствовать, смигаться’, непоклонная głowa *у кого* ‘о человеке, который не любит klaniać się, ugodać, nепокорном, непослушном’. Motywacjē gestyczna posiadają także frazeologizmy: качać [покачать] głowoy ‘1. выражать сомнение характерным жестом (покачиванием из стороны в сторону); 2. выражать несогласие с чем-либо, отрицание чего-либо тем же жестом; 3. выражать укор, неодобрительное удивление чем-либо’, kivatъ [покивать, закивать] głowoy *на что* ‘выражение согласия,

soprowożdżane jestem charakternym gestem (kivkiem głowy w przed)’, obnajkać [obnajkać] głowę ‘snić głowę w uroku w znak uznania, pocty lub powitania, o mężczyznach’, gładzić po głowce ‘potaknąć, potwierdzić’.

Często jednak gest pochylenia głowy świadczy, że coś zakłóca nasz spokój i powoduje, iż nie jesteśmy w stanie działać z wykorzystaniem całości swojego potencjału. Coś, co nam ciąży, jednocześnie nas przytłacza, przygniata. Pojawiające się trudności często postrzegamy w kategoriach konkretnych przedmiotów fizycznych. Stąd też rodzi się metafora orientacyjna NA GŁOWIE TO ŹLE, Z GŁOWY TO DOBRZE (na swoją głowę (robić co-wieś) ‘sobie w szkodę, w szkodę’, nawiązał się na moją (naszą i t.p.) głowę ‘któ-либо obremienił, przyczynił się do zbytków, беспокойство кому-либо’, siedzieć [siedzieć] na głowę кому ‘pełnojęto podchodzić swojej woli, zmuszać do wykonania swoich nieobudzonych żądzań, капризы’, spadać na głowę кому ‘nieoczekiwane, niespodziewane, случanie się, выпадать na долю кому-либо (często o czym-либо nieprzyjemnym)’, jak śnieg na głowę ‘1. o nieoczekiwanej, niespodziewanej pojawieniu się kogo-либо; 2. całkowicie nieoczekiwane, niespodziewane, o jakim-либо wydarzeniu, известии i t.p.; 3. całkowicie nieoczekiwany, niespodziewany, o jakim-либо wydarzeniu, известии (często o przewidzianej kazańce, postępach kogo-либо i t.p.).

W szeregu frazeologizmów o strukturze przymiotnik + rzeczownik głowa ma znaczenie ‘człowiek’. Zarówno w tych, jak i w jednostkach opartych na modelu rzeczownik + przymiotnik element przymiotnikowy wyraża ocenę człowieka ze względu na jego umysłowość (głowa dyrżąca u kogo ‘o człowieku z słabyj pamięcią, рассеянном и забывчивом’, głowa elowaya ‘głupi, bezstolcowy człowiek’, głowa sadowa ‘niesoobrazitelnyj, nerastopionyj, nelojkiy człowiek, разиня’, dубовая głowa ‘tupoj, bezstolcowy człowiek, bezstoloch’, durnia głowa ‘o głupom, bezstolcowym człowieku’, ejkowa głowa ‘glupovatyyj, nedalekij człowiek’, zelenaja głowa ‘glupowatyyj, nedalekij człowiek’, złota głowa ‘sposobnyj, darrowityj człowiek’, miękinna głowa, poskonna głowa ‘glupijszjyj człowiek’, kurya głowa ‘glupijszjyj człowiek, duraf’, putanaja głowa ‘besputnyj, legkomyslenyj, bezstolcowy człowiek’, świetlaja głowa ‘jasno, logično mysljajcijjyj człowiek’, jasnaja głowa ‘o tym, kto способny logično, четко мыслить’, pustaja głowa ‘glupijszjyj, nesooobrazitelnyj, pustoyj człowiek’, poskonna głowa ‘glupijszjyj człowiek, duraf’, chugunnaja głowa ‘glupijszjyj człowiek, tugodom’), sposób bycia, zachowania się (wetrenaja głowa ‘neserjeznyj, legkomyslenyj człowiek’, bedowa głowa ‘otchajannyj, besshabashno smelijjyj człowiek’, gorjachaja głowa ‘pylkij, uwlekającyjjyj człowiek’, zabubenna głowa ‘razgulnyj i besshabashnyj człowiek’, otpetaja głowa ‘buinyyj, otchajannyjjyj człowiek, od którego niczego dobrego nie można było oczekiwac’, otchajannaja głowa ‘bezrassudno smelijjyj człowiek’, shalnaja głowa ‘bezrassudnyj, wzbalomowanyj, sumasbrodnyj człowiek’), sytuację życiową (bezstalannaja głowa ‘ne-

дачливый, обездоленный, несчастный человек’), *nabyte doświadczenie* (проплена голова ‘бывалый человек, много испытавший’). Metonimiczne użycie leksemu głowa w znaczeniu ‘człowiek’ odnosi się także do frazeologizmów: na голову *кого*, чью ‘на кого-либо’¹, с головы на голову ‘все без исключения, поголовно’.

Jak pokazują dane języka rosyjskiego, głowa reprezentuje także wolę człowieka (в свою голову ‘по своей воле, по собственному усмотрению’ i jego stan fizyczny (на свежую голову ‘в бодром состоянии, пока еще не устал или после того как отдохнул (что-либо делать)’, на трезвую голову ‘в трезвом состоянии’).

Na zakończenie warto podkreślić, iż opracowania leksykograficzne uwzględniają różne znaczenia leksemu *голова*. Jedne z nich są rozwijane we frazeologii, inne nie. Wszystkie one stanowią ważne uzupełnienie analizowanego konceptu w języku rosyjskim, ukazują kierunki rozwoju jego płaszczyzn semantycznych, różnorodność konotacji oraz rozbudowany potencjał pragmatyczny.

LITERATURA

- Бирих А. К., Мокиенко В. М., Степанова Л. И.** (1998), *Словарь русской фразеологии. Историко-этимологический справочник*, Санкт Петербург.
- Войнова Л. А., Жуков В. П., Молотков А. И., Федоров А. И.** (1978), *Фразеологический словарь русского языка*, ред. А. И. Молотков, Москва.
- Жуков В. П., Сидоренко М. И., Шкляров В. Т.** (1987), *Словарь фразеологических синонимов русского языка*, ред. В. П. Жуков, Москва.
- Федоров А. И.** (ред.) (1995), *Фразеологический словарь русского литературного языка конца XVIII–XX вв.*, Москва.
- Яранцев Р. И.** (1997), *Русская фразеология. Словарь-справочник*, Москва.
- Karolak S.** (1998), *Słownik frazeologiczny rosyjsko-polski*, Warszawa.

Agata Piasecka

CONCEPTIONS CONNECTED WITH ‘HEAD’ IN THE LIGHT OF RUSSIAN PHRASEOLOGISMS

In the article the author presents conceptions connected with ‘head’ in the light of Russian phraseology. The collected material shows that the analyzed conception of head refers to different human aspects, such as intellect, internal harmony, memory, will, feeling of peace, sacrifice. Phraseologisms reveal directions of the development of semantic fields of the conception ‘head’ and variety of connotations connected with it.

¹ „Но если не случиться лошадей?... Боже! какие ругательства, какие угрозы посыплются на его голову” (Пушкин, *Станционный смотритель*).